

**Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası
tərəfindən həyata keçirilən nəzarət tədbirlərinin
keyfiyyətinin idarə edilməsi
QAYDALARI**

I. Ümumi müddəalar

1.1. “Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilən nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsi Qaydaları” (bundan sonra Qaydalar) “Hesablama Palatası haqqında” və “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarına və Hesablama Palatasının Daxili Nizamnaməsinə, Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatı (INTOSAI) tərəfindən qəbul edilmiş standartlara uyğun, eləcə də, xarici ölkələrin ali dövlət maliyyə nəzarəti orqanlarının nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsinin təşkili üzrə təcrübəsi nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır.

1.2. Bu Qaydaların məqsədi Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası (bundan sonra - Hesablama Palatası) tərəfindən həyata keçirilən maliyyə-büdcə nəzarəti fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üçün nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsi sisteminin təşkili, tənzimlənməsi və fəaliyyət məsələlərini özündə əhatə edən qayda və prosedurları müəyyən etməkdir.

**II. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə
edilməsinin məzmunu**

2.1. Nəzarət tədbirinin keyfiyyəti – nəzarət tədbirinin keçirilməsinə dair müəyyən edilmiş qaydalara və prosedurlara uyğun olan, habelə onun nəticələrinin etibarlılığını, tamlığını, əhatəliliyini, obyektivliyini və səmərəliliyini təmin edən göstəricilərin məcmusudur.

Hesablama Palatasında nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsi sisteminin yaradılmasında məqsəd nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və lazımı səviyyəyə çatdırılmasına nail olmaqdan ibarətdir.

2.2. Nəzarət tədbirinin keyfiyyəti əldə olunmuş aşağıdakı meyarlarla səciyyələndirilir:

- nəzarət tədbirinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı mümkün

risklərin qiymətləndirmə səviyyəsi;

- nəzarət tədbirinin təsdiq edilmiş işçi planda nəzərdə tutulan məsələləri əhatə, yerinə yetirilmə və rəsmiləşdirməsi səviyyəsi;

- ayrılmış resurslar daxilində nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, layihə göstəriciləri ilə müqayisə səviyyəsinin müəyyən edilməsi;

- nəzarət tədbirinin həyata keçirilməsinin qüvvədə olan normativ-hüquqi aktların tələblərinə uyğunluq səviyyəsinin müəyyən edilməsi və qəbul edilmiş norma və normativlərin, rəsmi hesabat və məlumatların əhatəlilik və tətbiq səviyyəsi;

- daxili nəzarətin təşkili məsələlərinin araşdırılması;

- aşkar olunmuş maliyyə pozuntuları üzrə vəsaitlərin bərpa olunma səviyyəsi;

- nəzarət tədbirlərinin nəticələri üzrə nəzarət obyektlərinə və müvafiq dövlət orqanlarına məzmununda tələblər, təkliflər və tövsiyələri əks etdirən təqdimatların hazırlanması, göndərilməsi və icra vəziyyəti;

- nəzarət tədbirinin nəticələri üzrə aidiyyəti dövlət orqanlarına məzmununda mövcud qanunvericilik və normativ hüquqi aktlara düzəlişlər və təkliflərin göndərilməsi və onun icra səviyyəsi;

- nəzarət tədbirinin keçirilməsi zamanı qabaqcıl təcrübələrin, yeni metod və metodologiyaların tətbiqi səviyyəsi;

- nəzarət tədbirləri prosesində əldə edilən məlumatların digər rəsmi mənbələrin məlumatları ilə müvafiqliyi;

- nəzarət tədbirinin həyata keçirilməsinə ayrılmış maliyyə, əmək və digər resurslardan, habelə tətbiq edilən informasiya sistemləri və texnologiyalarından səmərəli və effektiv istifadə edilmə səviyyəsi.

Nəzarət tədbirləri həyata keçirilərkən nəzarət tədbirinin keyfiyyətini səciyyələndirən göstəricilərdən biri kimi aşkar olunmuş maliyyə pozuntularının həcmnin yoxlanılmış büdcə vəsaitlərinin (büdcə gəlirləri və xərclərinin) həcminə nisbəti də götürülə bilər.

Nəzarət tədbirinin əhatə dairəsi, istiqaməti, keçirilməsinin məqsədi və digər xüsusiyyətlərindən asılı olaraq bu göstəricilər və digər əlavə göstəricilər mahiyyəti, kəmiyyəti və digər məzmununa görə müvafiq ardıcılıq və prioritetliklə nəzərə alın bilər.

2.3. Nəzarət tədbirinin nəticələri üzrə bu Qaydaların 2.2-ci bəndindəki meyarlarla yanaşı, aşağıdakı tələblərə uyğun icra olunduqda nəzarət tədbiri keyfiyyətli yerinə yetirilmiş hesab olunur:

- a) nəzarət tədbirlərinin keçirilməsinə hazırlıq, onun planlaşdırılması, keçirilməsi və nəticələrinin rəsmiləşdirilməsinə dair Hesablama Palatasının Daxili Nizamnaməsi və müvafiq normativ-metodiki sənədləri ilə müəyyən olunmuş prosedurlara əməl olunmaqla yerinə yetirildikdə;

- b) nəzarət tədbirinin proqramı və işçi planı müəyyən edilmiş qaydada tam yerinə yetirildikdə;

- c) nəzarət tədbiri üzrə tərtib edilmiş sənədlərin müəyyən edilmiş faktları təsdiqləyən zəruri məlumatları və sübutları əhatə etdikdə;

- ç) nəzarət tədbiri üzrə tərtib edilmiş hesabat və rəylərin məzmunu və

nəticələri nəzarət tədbirinin gedişində müəyyən edilmiş faktları təsdiqləyən zəruri məlumatları və sübutları əhatə edən müvafiq aktlar və digər sənədlərin materiallarına əsaslandıqda;

d) Hesablama Palatasının Kollegiyasında baxılmaq üçün təqdim edilən sənədlərin strukturu, məzmunu və forması Hesablama Palatasının Daxili Nizamnaməsi və müvafiq normativ-metodiki sənədlərin tələblərinə uyğun olduqda;

e) yoxlanılan qurum tərəfindən nəzarət tədbirinin yekunu əsaslı irad bildirilmədən qəbul edildikdə;

ə) Hesablama Palatasının Kollegiyası tərəfindən qəbul edilmiş qərarla nəzərdə tutulan tədbirlər həyata keçirildikdə;

2.4. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsi – Hesablama Palatasının funksiya və vəzifələrinin keyfiyyətlə yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilən maliyyə-büdcə nəzarəti fəaliyyətinin yüksək səviyyəsinə nail olunmasına yönəldilən təşkilatı tədbirlər, üsullar və prosedurların məcmusudur.

Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsinin vəzifələri aşağıdakılardır:

- nəzarət tədbirlərinə dair əsas tələblərin müəyyən edilməsi, onların keçirilməsi prosedurlarının yerinə yetirilməsinin təmin olunması;

- yerinə yetirilmiş nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsi;

- nəzarət tədbirlərinin keçirilməsi prosesində yarana bilən nöqsanların (çatışmazlıqların, qüsurların) aşkar edilməsi və onların aradan qaldırılması üçün tədbirlərin görülməsi;

- nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin artırılmasına yönəldilən tədbirlərin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi.

2.5. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsi sistemi aşağıdakı tərkib hissələrdən ibarətdir:

- keyfiyyət tələblərinin müəyyən edilməsi;

- keyfiyyətin təmin edilməsi;

- keyfiyyətə nəzarət və onun qiymətləndirilməsi;

- keyfiyyətin yüksəldilməsi.

Nəzarət tədbirlərinə dair keyfiyyət tələblərinin müəyyən edilməsi – nəzarət sahəsində nəzərdə tutulmuş məqsədlərə nail olunması üçün nəzarət tədbirlərinin keçirilməsinin zəruri qaydaları və prosedurlarının, habelə müvafiq məlumat bazasının müəyyənləşdirilməsidir.

Keyfiyyətin təmin edilməsi – nəzarət tədbirlərinin, habelə bu tədbirlərin keçirilməsinin keyfiyyətini müəyyən edən planlaşdırma, hazırlıq, obyektiv və qərəzsiz aparılması, nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi üzrə müəyyən olunmuş qayda və prosedurların yerinə yetirilməsi prosesidir;

Keyfiyyətə nəzarət və onun dəyərləndirilməsi – nəzarət tədbirlərinin planlaşdırılması, nəzarət tədbirinin keçirilməsinə hazırlıq və onun aparılması, nəzarət tədbirlərinin nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi prosedurlarının müəyyən olunmuş qaydalara uyğunluğunu müəyyənləşdirən prosesdir.

Keyfiyyətin yüksəldilməsi – nəzarət tədbirlərinin keçirilməsində müəyyən olunmuş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə müvafiq tədbirlərin görülməsi

və nəzarət fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi prosesidir.

2.6. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin idarə edilməsini Hesablama Palatası rəhbərliyinin tapşırığı ilə auditorlar həyata keçirir.

III. Nəzarət tədbirlərinə dair keyfiyyət tələblərinin müəyyən edilməsi

3.1. Nəzarət tədbirlərinə dair keyfiyyət tələblərinin müəyyən edilməsi nəzarət tədbirinin keçirilməsinin bütün mərhələlərinə, yəni onun keçirilməsinə hazırlıq, nəzarət tədbirinin aparılması və onun nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi mərhələlərinə dair qaydaları və prosedurları tənzimləyən müvafiq normativ-metodik sənədlərin müddəalarından irəli gələn tələblərin və bu Qaydaların tələblərinin yerinə yetirilməsi vasitəsilə təmin edilir.

IV. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin təmin edilməsi

4.1. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin təmin edilməsi nəzarət tədbirlərinin keçirilməsinə dair müəyyənləşdirilmiş qayda və prosedurlara əməl olunmasından ibarətdir.

Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin təmin edilməsi Hesablama Palatası rəhbərliyinin tapşırığı ilə auditorlar tərəfindən aşağıdakı qaydada həyata keçirilir:

- yüksək nəticələrə nail olunması məqsədi ilə rəhbərlik etdikləri istiqamətlər üzrə əməkdaşların məhsuldar işləməsi üçün zəruri olan bütün şəraiti və qarşılıqlı etimad mühitini yaradır, nəzarət tədbirinin gedişində əməkdaşlar tərəfindən öz vəzifələrini icra edərkən onların, təcrübə və qabiliyyətlərindən tam istifadə olunmasını təmin edirlər;

- hesabatlılıq, məlumatlandırma və keçirilən nəzarət tədbirinin nəticələrinə görə fərdi məsuliyyət mexanizminin yaradılması məqsədi ilə yoxlama qrupu üzvləri arasında vəzifələri bölüşdürürlər;

- nəzarət tədbiri üzrə qrupun tərkibini formalaşdırarkən nəzarət tədbirinin keyfiyyətlə keçirilməsi üçün qrup üzvlərinin tələb olunan peşəkar qabiliyyətlərini, səriştəliliyi və təcrübələrini nəzərə alırlar;

- nəzarət tədbirinə ekspertlər (kənar mütəxəssislər) cəlb olunduğu hallarda, onların həmin tədbirin keyfiyyətlə yerinə yetirilməsinə imkan verən müvafiq ixtisas və iş təcrübəsinə malik olmasını araşdırırlar;

- nəzarət tədbirinin nəticələri üzrə əldə edilmiş məlumatların ilkin məlumatlarla, yəni nəzarət tədbirinin keçirilməsinə hazırlıq prosesində nəzarət tədbirinin proqramının və işçi planının hazırlanması zamanı əldə edilmiş məlumatlarla üzləşdirilir;

- nəzarət tədbirinin nəticələri üzrə yoxlama qrupu üzvləri ilə birgə nəticəyə gəlirlər.

4.2. Nəzarət tədbirinin həyata keçirilməsinə görə məsul olan Auditor yoxlama qrupunun üzvləri ilə aşağıdakı məsələlərə dair müzakirə aparır:

a) yoxlama qrupu üzvlərinin yerinə yetirəcəyi tapşırıq və vəzifələrin aydınlaşdırılması;

b) yoxlanılmalı məsələlərin və onların yoxlanılması üsullarının

dəqiqləşdirilməsi;

c) yoxlama qrupu üzvlərinin nəzarət obyektlərinin fəaliyyətinin xüsusiyyətləri və nəzarət tədbiri keçirilərkən yarana biləcək mümkün problemlər barədə məlumatlandırılması.

4.3. Hesablama Palatasının müvafiq fəaliyyət istiqamətinə rəhbərlik edən Auditoru nəzarət tədbirinin gedişinə ümumi nəzarəti təşkil edir və onun keçirilməsi üsullarını müəyyənləşdirir. Nəzarət tədbirinin hər mərhələsində yoxlama qrupunun işinə nəzarəti müvafiq qaydada Auditor və yoxlama qrupunun rəhbəri həyata keçirir. Onlar yoxlama qrupunun üzvlərinin apardığı işin nəzarət tədbirinin proqramına uyğunluğunu, "Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirlərinin hazırlanması, keçirilməsi və nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi Qaydaları"nın və digər normativ-metodiki sənədlərin tələblərinə və bu Qaydaların tələblərinə əməl olunmasını müəyyənləşdirir, habelə nəzarət tədbirinin gedişində yaranan problemlərin vaxtında həll edilməsi üçün tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə həmin problemlərin təfsilatını aydınlaşdırır.

Nəzarət tədbirinin hər mərhələsi başa çatdıqdan sonra yoxlama qrupunun rəhbəri müvafiq qaydada nəzarət tədbirinə məsul olan Auditora tədbirin gedişi barədə məruzə edir.

4.4. Nəzarət tədbirinin keyfiyyətlə keçirilməsi və qarşıya qoyulmuş məqsədlərinə nail olmaq üçün Hesablama Palatasının Auditoru yoxlama qrupunun rəhbəri ilə mütəmadi olaraq əlaqə saxlayır, qrupun işini istiqamətləndirir və yarana biləcək, gözlənilməz problemlərin həlli üzrə tövsiyələr verir.

V. Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinə nəzarət

5.1. Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilən nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinə nəzarət aşağıdakı formalarda həyata keçirilir:

- a) keyfiyyətə ilkin nəzarət;
- b) keyfiyyətə cari nəzarət;
- c) keyfiyyətə sonrakı nəzarət.

5.2. Keyfiyyətə ilkin nəzarət Palata tərəfindən həyata keçirilən nəzarət tədbirinin keçirilməsinə hazırlıq prosesində nəzarət tədbirinin proqramının və işçi planının hazırlanması zamanı həyata keçirilir və aşağıdakılar təmin edilir:

- nəzarət tədbirinin predmetini əhatə edən məsələlərin müfəssəl şəkildə müəyyən edilməsi;

- yoxlama qrupunun üzvləri arasında iş həcminin düzgün bölüşdürülməsi;

- yoxlanılan qurum və onun fəaliyyəti barədə zəruri məlumatların əldə olunması;

- yoxlama qrupu üzvlərinin nəzarət tədbirinin məqsədləri və predmeti üçün zəruri olan bütün normativ-hüquqi aktlarla təmin edilməsi;

- Palatanın malik olduğu və onun qarşısında duran vəzifələrin həllinə yönəldilən əmək, maliyyə və maddi resursların optimal və səmərəli istifadə olunması.

5.3. Keyfiyyətə cari nəzarət - nəzarət tədbirinin hər mərhələsi başa çatdıqdan

sonra yoxlanılması yolu ilə həyata keçirilir. Bu yoxlamaların məqsədi “Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirlərinin hazırlanması, keçirilməsi və nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi Qaydaları” və digər normativ-metodiki sənədləri ilə nəzərdə tutulmuş tələb və prosedurların yerinə yetirilməsi səviyyəsini və onların nəzarət tədbirinin keyfiyyətinin təmin etməsini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

Cari nəzarət həmçinin özündə yoxlama qrupunun üzvləri tərəfindən görülən işin nəzarət tədbirinin proqramına və yoxlamanın işçi planına, onların hərəkətlərinin isə müəyyən edilmiş funksiyalar və verilmiş tapşırıqlara uyğunluğunun yoxlanılmasında birləşdirir.

Həmçinin nəzarət tədbirinin işçi planında nəzərdə tutulmuş hər hansı bir məsələnin ciddi araşdırılmaması müəyyən olunarsa və ya qurum tərəfindən şikayət ərizəsi daxil olarsa və həmin ərizə müvafiq qaydada məqbul hesab edilərsə, Auditor tərəfindən yoxlama qrupuna qeyd olunan məsələnin araşdırılması ilə bağlı müvafiq tapşırıqlar verilə bilər.

5.4. Keyfiyyətə sonrakı nəzarət müvafiq nəzarət tədbiri başa çatdıqdan sonra onun nəticələrinin araşdırılması yolu ilə həyata keçirilir. Keyfiyyətə sonrakı nəzarətin əsas vəzifələri nəzarət tədbirlərinin keçirilməsində mövcud olan nöqsanların müəyyənləşdirilməsi və aradan qaldırılmasından, habelə, gələcəkdə keçiriləcək nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədi ilə, bu Qaydaların tələblərinin zərurət yarandıqda Hesablama Palatasının digər normativ-metodiki sənədlərinin təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflərin hazırlanmasından ibarətdir.

Həmçinin Hesablama Palatasının Kollegiyası bu Qaydaların qeyd olunan bəndlərindəki göstəricilərdən ciddi kənarlaşma hallarının müəyyən edilməsi qərarına gələrsə, bu məsələnin daha ətraflı araşdırılması məqsədilə nəzarət tədbirinə məsul olan Auditora müvafiq tapşırıqlar verilə bilər.

Keyfiyyətə sonrakı nəzarətin məqsədi nəzarət tədbirlərinin keçirilməsi proseslərinin idarə edilməsinin səmərəliliyini, habelə, Hesablama Palatasının həyata keçirdiyi maliyyə nəzarəti fəaliyyətinin nəticəliliyinin yüksəldilməsi üçün lazımi addımları müəyyən etməkdən ibarətdir.

VI. Tədbirlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi.

Nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə Hesablama Palatasının maliyyə-büdcə nəzarəti fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi yolu ilə nail olunur. Bu tədbirlər il ərzində fəaliyyət istiqamətləri üzrə nəzarət tədbirlərinin keyfiyyətinə nəzarətin nəticələrinin ümumiləşdirilməsi əsasında hazırlanır.

VII. Məsuliyyət

Palata əməkdaşları nəzarət tədbirinin keçirilməsi prosesində bu Qaydaların tam şəkildə icrası üçün qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada məsuliyyət daşıyırlar.